

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

3 Quando & quomodo vinum & acetum felle mixtum fuerint Christo ad
bidendum data.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

Titulicra
cis mystica
significatio.

Dan. 7.

Psal. 71.
Philip. 2.

Cyrl.
Nic. Papa
Theophy.

Græcorum: Latina propter Romanorum potentia & gloriam; ergo ad hunc finem necessarium fuit, ut in vnaquaque harum linguarum integre scriberetur. In quo etiam significatum fuit Christi regnum per vniuersum terrarum orbem propagatum iri, & omnes gentes, ac lingnas Christi obsequio fuisse micipandas, iuxta illud Daniel. 7. *Dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, & tribus, & lingue ipsi seruiens: & illud Psal. 71. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiens ei.* Et ad Philip. 2. *Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.* Ita Cyril. Alexand. libr. 12. in Ioan. c. 30. significauit Nicolaus Papa loco citato. Addit Theophyl. Luc. 23. *Hoc licet, non e mente scribens, simbolum fuisse, quod potentissimi gentium, quales Romani, & sapientissimi, quales Græci, & religiosissimi, quales Hebræi regno Christi subiicendi essent.* Et super Ioannem capit. 19. inquit, his linguis significatum esse, Dominum regem esse Philosophia practica, naturalis, & theologica, quod fufius prosequitur.

SECTIO III.

Quando, & quomodo vinum, & acetum felle mixtum fuerint Christo ad bibendum data.

Ratio difficultatis est, quia Matth. & Marcus ante crucifixionem narrant datum esse Christo vinum ad bibendum, ita enim legimus in vulgata Latina. Nam iuxta Græcam Matt. non dicit, *vinum*, sed, *acetum*, & ita legunt Græci, Origenes, Chrysostomus, Theophyl. Euthymius. Et præterea inter se differunt, Nam Matthæus dicit illud esse *Vinum felle permixtum*, Marcus autem dicit fuisse, *Myrrhatum vinum*, Matth. quoque ait, *Gustasse illud, non tamen bibisse*, Marcus vero simpliciter negat accepisse. Post crucifixionem vero iidem narrant, datum esse Christo acetum ad bibendum in sponsia. Luc. vero, & Ioannes prætermisso prior potu vini, tantum acetum meminere. Ioannes autem in eo enarrando differt à prioribus Euangelistis, cum dicat acetum datum esse Christo occasione illius verbi, *Sirio*, quod in cruce protulit: alij vero dicunt propinatum illi esse acetum, statim ac dixit, *Eli, Eli, &c.*

Primo igitur omnium certum est, bis vt minimū fuisse Christo potum in passione datum: Id enim expresse habetur ex Marco, & Matth. Vnde mirum est in hoc Lyranum super Matth. hallucinatum fuisse. Secundo certum est, prius quam CHRISTVS Crucem ascenderet, illi fuisse propinatum vinum ad bibendum, statim ac in montem Caluarie peruenit, paulo antea quam crucifigeretur. Ita enim Matth. & Marcus significant, & credibile est, fuisse illius gentis consuetudinem, quando aliquis esset capite plētendus, præsertim in Cruce, quod erat acerbissimum supplicium, vinum deferrent, quo possent hominem confortare, ne deficeret.

Difficultas vero est, an hic potus datus sit Christo semel tantum ante crucifixionem, vel etiam bis, atque adeo, an Matthæus, & Marcus de eodem potu loquantur. Communis sententia affirmat, fuisse eundem potum, qui reuera fuit vinum, vt Marcus ait, & in Matthæo, (vel ita est eligendum) vt etiam aliquot Græci codices habent, vel si legatur *acetum*, ita dictum est, quia erat vinum acidum, iamque acetum saporem referebat. Illud autem fuit *myrrha conditum* (vt Matthæus dicit) dicitur autem à Marco *cum felle mixtum*, quia vel simul fel habebat, vel per metaphoram, quia amarissimum erat, dictum est felle mixtum. Hoc autem vinum Christus non accepit, vt Marcus dixit. Quia licet illud degustauerit (vt Matt. refert) non tamen bibit, neque in stomachum traiecit. Ita fere hoc explicant, & Euangelistæ conciliant Hieronymus, Beda, Anselmus, & Augustinus libro tertio de consensu Euangelistarum capite vnde

mo. Alijs vero magis placet, Matthæum & Marcum de diuersis potibus effeloquutos. Quam sententiam indicat Euthymius cap. 67. in Matthæum, & Theophyl. phylactus in Marcum, vtramque sententiam probabilem relinquit. Hanc vero posteriorem opinionem constanter defendit Cæsar Baronius in annalibus, anno. 34. noua quadam ratione quam eleganter, & erudite persequitur. Dicit enim, vinum myrrhatum non fuisse vinum amarum (vt cæteri omnes scriptores communiter existimant) sed vinum optimū seu myrrhatum, quod in vasis myrrhinis admixtis varijs speciebus condebatur, vt saporem odoremque gratissimum imbiberet, & ad confortandum hominem maiorem vim haberet. Huiusmodi enim vinum in vsu, magnoque pretio fuisse apud antiquos, probat ex Plinio libro decimo quarto Historiarum capite duo decimo, & ex Marciali, veteribusque alijs apud quos myrrhina appellatur. Ex nominis ergo similitudine coniecit hic author, huiusmodi fuisse vinum myrrhatum, de quo Matth. loquitur. Vnde consequenter colligit illud nō fuisse propinatum Christo ex odio: sed ex commiseratione alicuius, qui id attulerat, vt aliquod solatium Christo, vel etiam alijs damnatis ad mortem afferret. Quod, cum gustare nolisset, ab alijs (inquit) qui eum odio habebant, vinum felle mixtum ei propinatum est. Et huic sententia fauet, quod Lyranus in Matthæo. refert ex traditione Iudæorum, statutum esse à senioribus eorum, vt damnatis ad mortem vinum aromaticum daretur, propter illud Proverbior. vltimo. *Date scieram merentibus, & vinum iis, qui amaro sunt animo.* Hæc sententia non est improbabilis, præsertim si (vt Græca frequentius habent) Matthæus *acetum* scripsit. Non enim placet, vt acetum nomine vinum ad corruptionem tendens, explicemus: alioqui etiam posset eodem modo exponi aliud acetum, quod post crucifixionem ei datum est: & eodem modo posset explicari prophetia, vnde non posset constare verum, & proprium acetum Christo fuisse propinatum. Et eadem ratione non placet, vt apud Matth. nomine *felle* intelligamus amaritudinem myrrhæ. Nō enim metaphoris vt necesse est, vbi proprietates potest retineri verborum: Si vero (vt probabilius est) Matth. non *acetum*, sed *vinum*, scripsit (in quo Græci codices sunt emendandi: facile enim potuerunt corrumpi, propter vocis similitudinem, vt Iansenius notauit) hoc (inquam) posito, facile defendi potest, illud vinum fuisse vnum & idem, dummodo myrrhatum, & felle mixtum censetur. Si cui verò placuerit fuisse diuersa, non repugnabit Euangelio, aduerfabitur tamen fere omnibus expofitoribus. Rursus an illud vinum myrrhatum fuerit, tam pretiosum (vt Baronius scribit) mihi incertum est, & difficile est creditu, tanta diligentia & cura in crucifixorum vsus fuisse conditum. Nam si dicamus hoc beneficium specialiter fuisse Christo collatum, propter specialem alicuius deuotionem: id non sit probabile, cum Psal. 68. de illo scriptum sit. *Consolantem me quesui, & non inueni, ac statim subdatur. Dederunt in escam meam fel:* nam is, qui eum amore prosequabantur, vel non audebant illi subuenire, vel præ nimio dolore vix poterant; vel certe intelligebant non fore hoc illi gratum. Si autem dicamus huiusmodi vinum solum esse dari hominibus damnatis ad mortem, etiam id difficile credi poterit, præsertim cum authores scribant illam prætiosam myrrhinam in vasis myrrhinis, quæ sunt pretiosissima, & rarissima admixtis varijs, & pretiosis rebus, solere condiri. Facilius ergo credi poterit, in eo vino admixtum aliquid myrrhæ, non ex odio, sed ex consuetudine: neque ob delicias, & gustum, (fortasse enim amarum erat) sed quod esset efficacius ad confortandum hominem, & impedendum, ne vapores caput hominis occuparent. vt ibidē ex Aristote. Baronius refert. Nam si hunc effectum efficere potest vas myrrhinum, eundem poterit præstare

Lyr.

Ante crucifixionem potus Christo datus.

Hierony.
Beda.
Anselm.
Augustin.
Euthym.

Quale vinum ante crucifixionem Christo datum.

Psal. 68.

præstare myrrha vino immixta. Sed hæc sint satis de re incerta, concordia enim Euangelistarum satis ex dictis constat.

Dubium.

Quæri verò potest, cur Christus illud vinum non biberit? De vino felle mixto, ait Theophyl. fuisse mortiferum, & habuisse venenum admixtum, & quia Christus elegerat mortem crucis, & non aliam, noluisse accipere. Sed hoc non video, quo fundamento dictum sit. Hieronymus ad mysticos sensus recurrit. Aitenim gustasse: sed non bibisse, vt significaret, se mortem gustaturum, non tamen in ea permanfurum. Alij dicunt significasse, gustasse se peccati poenam, non tamen bibisse culpam. Fortasse literalis ratio est, quia tunc non indigebat potu, & noluit bibere sine causa. Vel certe noluit tunc extinguere sitim, vt vehementius eam in cruce pateretur. Tū quia hæc maior poena erat, quam illa quæ esse poterat in vini amaritudine. Tum etiam, vt in cruce impletur prophetia, quæ de fili Christi erat prædicta. Si autem vinum myrrhatum erat dulce, & pretiosum, illud nec gustare voluit, cum vinum felle permixtum saltem gustauerit, vt omnem consolationem omnino respueret. Denique ipse dixerat in cœna, non gustaturum vinum vsque ad mortem quod voluit obseruare.

Spongia aceto plena Christo in cruce pendenti oblata. Matth. 27. Marc. 15. Ioann. 19. Cyril.

Tertio dicendum est, Christo iam crucifixo, & in cruce pendenti in sponsia propinatum fuisse acetum. Hoc constat ex omnibus Euangelistis. Sed superest inter expositores controuersia, an Euangelistæ omnes de eodem potu loquantur. Et ratio dubij est. Quod Matth. & Marc. dicunt spongiam fuisse arundini, vel calamo impositam, Ioannes autem inquit: Illi autem spongiam plenam aceto hyssopo circumponentes, obulerunt ori eius. Propter quod Cyrill. Alexandr. 12. libr. in Ioannem capit. 35. docet, diuersas fuisse has actiones. Alij (inquit) calamo, alij ligno hyssopi potum Iesu offerebant. Sed hæc dubitandi ratio non cogit ad hoc asserendum, nam si lignum hyssopi satis esse poterat ad sustinendam spongiam, non est difficile intelligere, ipsummet vocari potuisse arundinem, vel calamum, & ita sentiunt Theophylact. & Euthym. est tamen per se difficile creditu, lignum, seu culmum hyssopi fuisse aptum ad hoc munus, cū hyssopus herba sit humilis, & mollis, quæ non emitit longum, neque durum calamum, vt videlicet in Plinio libro 26. capite quarto, Dioscoride libro 3. capite 28. Vnde 3. Reg. 4. de Salomone dicitur, dispersit super lignis, & a cadro, quæ est in libano, vsque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete, quasi diceret, quæ est minima herba. Quocirca hæc difficultas non tam est de concordia Euangelistarum, quam de intelligentia Ioannis, quomodo scilicet potuerit sponsia hyssopo circumponi. Quidam igitur dicunt spongiam non fuisse impositam hyssopo: sed potius hyssopum mixtum aceto, & spongiam fuisse illi liquore, ex aceto, & hyssopo confecto, imbutam. Hanc interpretationem indicauit Theophylact. in Ioannem, & eam defendit Baronius loco citato quam dicit esse accommodatam textui Græco. Sed plane repugnat verbis Ioannis, cum aperte dicat, spongiam aceto plenam, hyssopo fuisse circumpositam, & non e contra acetum fuisse hyssopo conditum. Et textus Græcus eodem prorsus modo habet, quo Latinus vulgatus. Caietan. ergo respondet spongiam fuisse ligatam calamo, nexu herbe hyssopi. Sed, vt verba Ioannis melius accommodentur, intelligi potest, in summitate arundinis factum esse ex herba hyssopi, receptaculum quoddam, & veluti canistrum, in quo facile posset immitti, ac sustineri sponsia. Atque hac ratione propriissime intelligitur, simul fuisse spongiam impositam & calamo & hyssopo. Qui modus fit etiam verisimilis ex eo, quod accommodatio erat, vt facile posset sponsia poni in summitate calami, absque alio vinculo, & nexu.

Fr. Suarez tom. 4.

Theophyl. Euthym. Hyssopus herba.

Plinius. Dioscor. 3. Reg. 4.

Theophyl. Baron.

Caiet.

Hyssopo sponsia quo modo imposita.

A. Maiorem rationem dubitandi offert differentia supra tacta in enarratione Euangelistarum. Nam Ioannes dicit Christo sitienti, & propria voce sitim explicanti, datum esse hunc potum. Alij verò dicunt post verbum illud. *Eli, Eli, &c.* quendam ex ijs, qui astabant, per iocum, & irrisionem accepisse spongiam, vt ei potum daret. Propter quam varietatem videtur posse defendi sententia illa Cyrilli, sapius datum esse acetum Christo in cruce pendenti. Cui etiam fauet modus loquendi Lucæ. Illudebant ei milites, accedentes & acetum offerentes ei, dicentes, Si tu es Rex Iudeorum saluum te fac. Sed tamen verior sententia est, de eadem re Euangelistas esse loquutos. Statim enim post illa verba. *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Christus protulit illud verbum, quod solus Ioannes scripsit, *sitio*, quod propriè & de siti corporali intelligendum est. Reuera enim sitiebat, & (vt Cyrillus supra notauit) naturale ei fuit vehementem sitim pati, quia ab hora cœnæ nihil biberat, & semper vigilauerat, multumque laborauerat, ac vehementi agonia, & tristitia sudorem, ac sanguinem emiserat. Denique cruci affixus fere totum sanguinem fuderat, ac pene ex haustus fuerat. Quæ omnia ex natura rei acerbam sitim excitare poterant, quam Christus explicare voluit (præter mysticos, & spirituales sensus) vt ostenderet se non solum exterius, sed etiam interius vehementer torqueri. Sciens etiam inde futurum fuisse, vt Scripturæ implerentur, dum Iudæi, vel milites mouerentur ad nouam poenam, & iniuriam illi inferendam in Scripturis prædictam, quam ipse non recusabat, quamuis eorum actionem non intenderet. Occasione igitur illius verbi à Christo prolati, oblatum est illi acetum, quod Ioannes explicauit. Alij Euangelistæ, quamuis hoc prætermiserint, non tamen negarunt. Quod autem Lucas in plurali loquitur, intelligendum est, sicut supra diximus, per syllepsim, seu synecdochem. Nā quod fit à multitudine, quāuis per vnum fiat, solet dici factum esse à pluribus.

Sed inquiri hic solet, quomodo tam facile potuerint ad manum haberi sponsia, aliæque instrumenta necessaria ad dandum potum Christo iam in cruce acto. Responsio communis Caiet. Iansenij, & aliorum est, fuisse consuetudinem deferendi acetum quo potarent crucifixos, eorumque mortem accelerarent. At vero Cæsar Baronius supra contendit spongiam, acetum, & hyssopum adduci solita, vt cruciatus esset productior, & vehementior. Quia alia omnia apta erant ad sistendum sanguinem, siue acetum potaretur, siue vulneribus applicaretur, vt ex Plinio & alijs colligit. Sed ipse in eo discursu supponit acetum illud fuisse hyssopo conditum, quod nobis supra non placuit. Dicit tamen in præsentia potest, satis esse, quod vt cumque sit hyssopo admotum. Nam & per se habet ad hoc virtutem aliquam, & inde potest maiorem participare, sicut ex coniunctione etiam cum sponsia ad eum effectum dicitur reddi efficacius. Aliud tamen videtur huic sententiæ obstare, quia verisimilius est voluisse milites, & Iudæos mortem crucifixorum accelerare potius, quam retardare, illos quidem, vt sese expedirent, neque cogerentur ibi diutius adesse ad custodiam damnatorum: hos vero, quoniam secundum legem oportebat eadem die crucifixos à patibulo deponere. Quæ coniectura magis vrgebat in morte Christi, tum quia ex odio, & timore tumultus, vehementer optabant illum citissimè occidere. Tum etiam, quia erat dies festus. Sed hæc coniecturæ facile solui possunt. Quia milites non poterant immutare eam consuetudinem, si à iudicibus statuta erat, neque Romani Iudæorum legibus astringebantur. Quare cum hæc sententia principijs philosophicis sit magis consentanea, & Scripturæ, & Patribus non repugnet, præferenda videtur. Nam etiam Lyranus supra Mat. priorem sententiam rejicit. Etenim illa sine vilo

Dubium. Ioan. 16.

Cyri.

Luc. 23.

Responsio. Si sit Christi de cruce pendenti unde orta.

Mat. 27. Ioann. 19.

Dubium.

Cas. Bar.

Acetum Christo in cruce dato.

Hh 3

funda

Dubium.

fundamento asserit, acetum potatum habere vim ad accelerandam mortem.

Psal. 68.

Ultimo tandem circa hunc Christi cruciatum inquiri potest, cur, sicut ad expletionem prophetiæ propinatum fuit Christo acetum in potum, non etiam datum fuit in cibum. Vtrumque enim Psalm. 68. prædictum erat, *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto*. Neque enim negari potest, quin utraque pars huius prophetiæ Christum respiciat, cum utraque ab Evangelistis de Christo explicata sit. Respondent quidam ex Aug. super Psalm. 68. illa verba, *Dederunt in escam meam fel*, per modum prouerbij esse intelligenda, id est, incredibili acerbitate dolorum me cruciarunt. Est enim phrasis hæc in Scriptura erita satis, ac peruulgaris. Quam expositionem indicant etiam Theodoret. & Basil. sic exponentes. *Ipsam cibum amarum mihi reddiderunt, quia cibis in dolore, & angustia sumptis, etiam si suavis sit, amarus redditur*. Hæc expositio mihi non probatur, quia non seruat Scripturæ proprietatem absumus sufficienti causa. Alioqui etiam potum aceti possumus metaphorice interpretari. Cur enim vnam partem potius quam aliam proprie intelligemus? Euthym. igitur partim super Psalm. 68. partim super Matt. multa commentatur, ut explicet hoc esse ad literam impletum, & dicit fieri potuisse, vel, ut aliqui porrexerint Christo fel ad manducandum, vel fragmenta fellis aridi probuccella panis, aceto, vinove diluta dedisse. Sed hæc, licet vera esse possint: tamen quia non colliguntur ex Evangelio, non videntur probanda. Nam iuxta hanc responsionem sequitur, saltem ex Evangelij non satis ostendi, illam prophetiam fuisse impletam. Quod videtur esse præterintentionem Marth. qui non sine causa fel nominauit, & expressit, ut communiter expositores ibi intelligunt, & Hieron. Psalm. 68. & Ruinus in symbolo, & Tertull. li. contr. Iudeos, c. 10. Censeo igitur, primam partem illius prophetiæ impletam esse, quando ante crucifixionem datum fuit Christo vinum felle permixtum. Quia etiam si fel datum sit in vino, vere dicitur datum esse in cibum. Non enim ita sunt intelligenda verba Psalm. *dederunt in escam meam fel*, id est, in cibo meo miscuerunt fel: sed ipsum fel dederunt mihi in escam: hoc autem verissime, ac propriissime dicitur, etiam si id, quod datur in cibum, vino vel alteri liquori permixtum detur, ut sorberi potius possit, quam comedi, quod satis constat ex vulgari, & communi loquendi modo. Vere enim dicitur aui dari in escam, etiam si comminuta vel in ius redacta præbeatur. Et hæc est (ut existimo) intelligentia antiquorum Patrum, & propter hanc causam Tertull. supra ita legit prædicta verba Psalmi, *Miserunt in potum meum* f. l. Lact. vero lib. 4. c. 18. dicit illa verba Psalmi impleta esse in cibo, & potu, quæ antequam Christum Iudæi crucifigerent, illi obtulerunt.

Euthym.

Matth. 27.

Hieronym.

Euseb.

Tertullian.

Responsio.

Fel Christo

in escam

quomodo,

vel quando

datum.

Tertullian.

Lactan.

SECTIO IV.

Vtrum Christus verbis, quæ in cruce protulit, testamentum condiderit.

Hanc propono dubitationem, tum ut occasione nobis præbeat breuiter explicandi verba, quæ Christus in cruce loquutus est: tum etiam quod ad intelligenda nonnulla Scripturæ testimonia, fidei quæ mysteria conducere potest. Est igitur in primis supponendum, testamentum proprie significare ultimam hominis voluntatem, quæ de sua hereditate disponit, ut constat ex communi vsu huius vocis. Quia vero hominis voluntas non sit nota hominibus nisi per aliquod signum, aut instrumentum ideo ipsum etiam instrumentum, quo voluntas, testatoris continetur, ac panditur, *testamentum* solet appellari, & utraque significatio ad Deum est in Scripturis translata. Voluit enim Deus homines esse participes hereditatis suæ. Et hanc suam voluntatem

varijs modis contestatus est, unde hæc voluntas Dei hominibus significata, *testamentum* dicitur. Tamen, quia hæc voluntas Dei manifestatur homini per modum promissionis non absolutæ, sed conditionatæ, quod fit, ideo *testamentum* Dei dicitur etiam *foedus*, & pactum. Vnde Aug. lib. 1. locutionum de Genesi, num. 94. *Amant* (inquit) *Scripturæ pro pacto ponere testamentum*. Et ideo ubi Exod. 24. legitur. *Hic est sanguis fœderis*, Paul. ad Heb. 9. citat. *Hic est sanguis testamenti*, & ubi Genes. 17. circumcisio dicitur *signum fœderis*. Ecles. 44. quadragesimo quarto dicitur, *In carne eius fœderis fœderis testamentum*. Rursus quia cōditio, sub qua Deus suam hereditatem promittit, est obseruatio mandatorum eius, ipsum etiam Dei præceptum, *testamentum* appellari solet, ut Iosue. 7. *Transgressus est testamentum meum, quod disposui ad eos*, ut ibi notauit August. lib. quæstionum in Iosue. Hinc denique distinguuntur duo testamenta in Scripturis, nouum, & vetus, ut constat Ierem. 31. ad Galat. 4. ad Heb. 8. quæ distinguuntur tum in diuinis promissionibus, quæ in testamento veteri præcipue erant temporales: in nouo autem spirituales, & æternæ: iuxta illud: *Melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sanctum est*, ad Heb. 8. Tum quia illud continebat præcepta externa, & carnalia: hoc autem interna, & spiritualia, iuxta illud. *Pactum feriam cum domo Israel. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum super scribam eam*, ad Heb. 8. Denique illud sacramenta habebat egea, & infirma, unde iubebat, sed non iuuabat: hoc vero habet sacramenta efficacia gratiæ, quibus plurimum iuuat ad implendum, quod iubet, ut latissime tractat August. lib. toto de spiritu, & litera, præsertim c. 25. & lib. quæstionum in Exodum quæst. 166. & li. 3. contra duas Epist. Pelagian. cap. 4. Hinc denique ipsæ Scripturæ, in quibus hæc voluntas, & promissiones Dei continentur, *testamentum nouum*, & *vetus* dicuntur, tanquam instrumenta Dei voluntatem continentia, & significantia. Præcepta etiam ipsa vetera, & noua possunt dici *vetus*, & *nouum testamentum*, ac denique ipsa sacramenta, quæ etiam sunt signa, vel instrumenta pacti, promissionisq; diuinæ.

Secundo supponendum est, Christum Dominum testamentum condidisse non vetus & temporale: sed nouum, & æternum. Hoc in primis constat ex Paul. Hebræ. 7. dicente. *Melioris testamenti sponsor factus est Iesus*. Vocat autem *sponsorem*, quia (ut dicebamus) diuinum testamentum per modum pacti, & promissionis fit, dando leges, & præcepta, & promittendo hereditatem seruantibus ea, & ideo ca. 8. vocat Christum, *Mediatorem noui testamenti*. Quia Deus per Christum nouum testamentum condidit, & bona illius repromittit, quæ suo sanguine idem Christus nobis promeruit, & ideo sanguis eius dicitur, *Sanguis noui testamenti*. Marc. 14. Lucæ. 22. & 1. ad Corint. 11. & ad Heb. 13. dicitur, *Sanguis testamenti æterni*. Quia Christus testamentum quod condidit, suo sanguine ita confirmauit, ut in æternū duraturum sit, vel simpliciter, quantum ad bona, quæ promittit, vel vsque ad finem sæculi, quoad leges, & sacramenta, quæ stabiluit. Et hinc colligitur, Christum, ante mortem suam condidisse hoc testamentum, quia prior debet esse institutio testamenti, quam mors testatoris, testamentum enim morte confirmatur, ut Paulus docuit ad Heb. 9. *Alioquin* (inquit) *nondum ualeret, quamdiu uiuit, qui testatus est*. Vbi de Christo Domino loquitur, supponit ergo Christum, dum vixit, testamentum condidisse. Loquimur autem de testamento, ut significat ultimam voluntatem verbis aut signis sufficienter expressam, siue sit scriptum, siue non, hoc enim nihil ad rem præsentem refert.

His ergo positis difficultas superest, an Christus Dominus in cruce positus, hoc testamentum condiderit, vel antea. Prima sententia esse potest, Christum in cruce testamentum condidisse. Primo, quia si verba

Augustin.

Exod. 24.

Hebr. 9.

Gen. 17.

Ecl. 44.

Iosue. 7.

August.

Testamentū

nouum &

vetus

Ierem. 31.

Galat. 4.

Hebr. 8.

Ierem.

Hebr. 8.

Augustin.

Testamentū

nouum, &

æternum

Christus cō-

didit.

Hebr. 7.

Hebr. 8.

Marc. 14.

Luc. 22.

1. Corint. 11.

Hebr. 13.

Hebr. 9.

Prima sen-

tentia.

si verba